

58. Väversunda Södergård, Väversunda sn, Dals hd.

Enligt en teckning av artisten O. Sörling 1900 i VHAA:s samling finnes i Väversunda Södergård ett stycke av en runsten, av vars ristning blott övre korsarmen, korsets kärna och övre kanten av vänstra korsarmen äro i behåll. Uppgift om stenarten saknas. Flera stenbitar sades finnas på samma plats. Stenen kunde icke återfinnas, då jag 1910 sökte efter densamma.

59. Örberga kyrka, Dals hd.

Pl. XIX. Fig. 4 (efter Wiede).

Litteratur: W. 185; teckning av Wiede i VHAA; C. F. Nordenskjöld, *ÖFT.*, I, s. 91; *Reseber.* 1871, teckn.

Av C. F. Nordenskjöld angives runstenens läge sålunda: »Uti kyrkan finnes nedanför uppgången till knekteläktaren en med runor och vackra ornament försedd kalkhäll af 1,7 fot (49 cm) synlig längd och bredd, gömd till en del under en pelare.» Vid mitt besök 1904 kunde runstenen icke återfinnas.

C. F. Nordenskjölds teckning upptager utefter stenens kant runorna **n : s - n ai -- þ - i - i**, varav början torde varit (*su*)*n* *sín* 'sin son'.

60. »Järmsta-stenen.»

Pl. XIX. Fig. 5 (efter Verelius).

Litteratur: L. 1179; O. Verelius, *Hervarar Saga*, Upsaliæ 1672, s. 191, teckning; *Runographia*, s. 46, teckning.

Uti *Hervarar-Saga*, s. 191, meddelar Verelius om denna runsten följande: »Addatur his inscriptio lapidis Jærmstadensis in Ostrogothia et territorio Dal (Till ovannämnda må läggas inskriften på Jærmstad-stenen i Östergötland och Dals härad)». Därpå meddelas av stenen ett träsnitt, som varit stucket redan 1624 för Bures *Monumenta hactenus exsculpta* och utgivits ånyo 1664 av Curio i Uppsala.

Inskriften har enligt detta träsnitt varit följande:

**turi : sati : stin : ponsi : aftir : askut : brupur : sin : iar : barpi : iattin : pikra : i : iatustun : auk :
brunia : fik : harpa : kupan .**

8—111410 Östergötlands runinskrifter.

varav Verelius där ger en latinsk tolkning och *Runographia* s. 46 följande svenska: »Ture satte thenna stenen eftir sin broder Asgut, som slog i hæl then stora Jätten i Jättes-Tuna och hans brynja fick Guden Oden (harde Guden 'durus Deus', h. e. Odinus).»

L. 1179 uppfattar inskriften till och med **iar** som trovärdig men betecknar det följande som opålitligt, och denna åsikt torde ock i det hela vara riktig.

Om **turi** är rätt läst, bör det motsvara fsv. *Dýre*, fno. *Dýre*. Möjligtvis kunna **aftir**, **iar** antagas vara fel för **aftir**, **iar**, då **r** finnes i dessa ord i nejdens övriga ristningar.

Vad som följt efter **iar**, måste hava varit svårläst, så att 1600-talets lärde kunnat läsa både annat och mera än ristaren åsyftat.

Att till fullo få reda på vilken verklighet döljer sig bakom Verelii fantastiska tolkning låter sig väl icke göra, men en god del därav kan man dock sluta sig till.

Den relativsats, som börjar med **iar**, har säkert innehållit uppgift om den avlidnes boningsort, så att **barpi** alltså varit **buki**, och därpå har ortnamnet följt, jfr Ög. 94 Harstad **iar : buki : hapistapum** och Ög. 132 Heda kyrka, L. 1194, **ir : byki : i : iatunstapum**:. Slutet torde hava varit: **auk : bruna : trik : harpa : kupan** 'och (efter) Brune, en mycket förträfflig ung man'. På Ög. 92 Väderstad förekommer ack. sing. **bruna**. Man väntar visserligen ock en prep. framför ***bruna**, vilken måhända ock ursprungligen funnits men blivit förbisedd.

Ortnamnet kan naturligtvis icke hava upptagit alla runor mellan **barpi** och **auk**, utan en stor del av dessa äro troligen grundade i fåror mellan de verkliga runorna. Namnet har antagligen varit ett namn på *-stadum*, såsom de anförda **hapistapum**, **iatunstapum**, ty ett sådant upptager ett behörigt rum för mängden anförda runor. Att dessa icke direkt synas forma sig till ett sådant, torde därvid betyda föga.

Var detta ortnamn skall sökas, beror på var runstenen själv har funnits. Liljegren förlägger den till Järstad på grund av namnlikheten med Järnstad. Därvid tages emellertid ingen hänsyn till Verelii uppgift, att Järnstad legat »in territorio Dal (i Dals härad)», varifrån Järstad är långt avlägset. Det förefaller, som om man i första rummet borde taga denna uppgift för god, enär därvid felläsning minst kan befaras, och däremot lämna därhän, vilken ort inom Dals hd kunde vara åsyftad genom Järnstad. En förmodan vill jag våga. Då stenens läge blott anges genom Dals hd och Järnstad, torde med detta en kyrka vara åsyftad, och Herrestad erbjuder sig då som ett namn, varur Järnstad kunde vara felläst.¹

Inskriften ansluter sig till Ög. 94 Harstad dels genom att innehålla uppgift om den avlidnes bostad, dels genom förekomsten av formen **h s**, för vars skull den av Verelius anföres i *Runographia*.

Slingans anordning påminner om Ög. 96 Karleby: en enkel slinga utan kors. Är likheten med Ög. 96 att förklara av att ristaren varit densamme, låter detta förhållande lättare tänka sig mellan runstenar blott skilda genom sjön Tåkern, varemot Järstad är mera avlägset från Harstad och Karleby, om ock ej synnerligen långt.

¹ Å andra sidan är det frestande att antaga Verelius' läsning och tolkning av »Jätten i Jättestuna» härröra från förekomsten på runstenen av **i iatunstapum** såsom på Ög. 132 Heda. I så fall måste dock Dals hd vara oriktigt uppgivet för Lysings hd. Skulle Järnstad kunna vara felläsning av Jättingstad?